

فصل سیزدهم

تحولات بازارهای ارز و طلا

افزایش قیمت جهانی نفت و در نتیجه رشد قابل ملاحظه درآمدهای ارزی کشور در سال‌های اخیر، شرایط مناسبی را برای مدیریت نوسانات نرخ ارز در اختیار سیاست‌گذاران اقتصادی کشور قرار داد. همانند سال گذشته، رابطه برابری ریال با دلار (به عنوان ارز پایه و مرجع اقتصاد ایران) در سال ۱۳۸۴ نیز تغییر چندانی نداشت. عدم تعدیل نرخ اسمی ارز متناسب با شکاف تورم داخلی و خارجی در این سال موجبات تقویت ریال در مقابل ارزهای عمده را فراهم آورد. تداوم روند یاد شده از طریق کاهش رقابت‌پذیری بخش واقعی زمینه‌ساز افزایش کسری حساب جاری (غیر نفتی) بود.

در سطح جهانی، روند تغییر رابطه برابری ارزهای عمده در سال ۱۳۸۴ عمدتاً متأثر از شکاف نرخ بهره در حوزه‌های پولی، دورنمای رشد اقتصادی و تراز تجاری حوزه انتشار ارزها، انتظارات بازیگران بازار از رویکرد سیاست‌گذاران اقتصادی این کشورها و نیز تحولات سایر بازارها (مانند نفت و طلا) بود. در این سال دلار آمریکا در مقابل سایر ارزهای جهان‌روا مانند یورو، پوند، ین و فرانک سوئیس تقویت شد.

در بازار داخلی ارز، افزایش حجم مبادلات ناشی از رشد فزاینده واردات و نیز تغییر رویکرد بانک‌ها به استفاده بیشتر از منابع داخلی (به دلیل افزایش نرخ بهره بین‌المللی) موجب شد مبادلات بازار بین بانکی در سال ۱۳۸۴ با رشد توأم باشد. وضعیت مناسب حساب ذخیره ارزی در پی روند باثبات و فزاینده قیمت جهانی نفت امکان رویکرد بیشتر بانک‌ها به تامین مالی داخلی را افزایش داده و هزینه مبادلات ارزی را در سال ۱۳۸۴ تقلیل داد.

۱۳-۱- بازار بین‌المللی اسعار عمده

طی سال ۱۳۸۴، نرخ برابری دلار در مقابل سایر اسعار عمده بیش از هر چیز تحت تاثیر انتظار معامله‌گران از دورنمای نرخ‌های بهره آمریکا، حوزه یورو، انگلستان و ژاپن، چگونگی عملکرد نسبی اقتصاد این کشورها و نیز تحولات سایر بازارها از جمله نفت و طلا بود. در این میان گمانه‌زنی‌های فعالان بازار از روند آتی نرخ‌های بهره حوزه انتشار ارزها، اساسی‌ترین عامل روند تغییر برابری ارزها بود. در عین حال قابلیت توضیح‌دهندگی بالای متغیرهایی نظیر رشد اقتصادی، اشتغال، تورم و تراز تجاری برای پیش‌بینی تصمیم‌های آتی سیاست‌گذاران کشورهای یاد شده در خصوص نرخ بهره، باعث شده بود که فعالان بازار همچون همیشه نسبت به انتشار این دسته از اطلاعات اقتصادی حساسیت بالایی نشان دهند. با این حال، تکانه‌های موقت مانند وقوع طوفان‌های کاترینا و تینا در آمریکا، نتایج همه‌پرسی از مردم فرانسه و هلند در خصوص پذیرش قانون اساسی اتحادیه اروپا و نظایر آن نیز آثاری گذرا بر رابطه برابری ارزهای عمده نسبت به یکدیگر بر جای گذارد.

متوسط ارزش هر دلار آمریکا در مقابل یورو با ۲/۵ درصد افزایش از ۰/۸۰ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۸۲ در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت. در این سال متوسط ارزش سالانه دلار در مقابل پوند و فرانک سوئیس نیز به ترتیب معادل ۳/۷ و ۳/۳ درصد افزایش داشت. بیشترین میزان تقویت دلار در سال ۱۳۸۴ در مقابل ین ژاپن بود. در این سال هر دلار آمریکا به میزان ۵/۶ درصد در مقابل صد ین ژاپن تقویت شد.

متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا با ارزهای عمده در بازار لندن

درصد تغییر	سال			سال				
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲		
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	یورو
۲/۵	-۶/۹	-۱۴/۸	۰/۸۲	-۰/۸۰	۰/۸۶	۱/۰۱	۱/۱۳	پوند
۳/۷	-۸/۵	-۹/۲	۰/۵۶	-۰/۵۴	۰/۵۹	۰/۶۵	۰/۷۰	صدین ژاپن
۵/۶	-۵/۳	-۷/۴	۱/۱۳	۱/۰۷	۱/۱۳	۱/۲۲	۱/۲۵	فرانک سوئیس
۳/۳	-۶/۸	-۱۱/۴	۱/۲۷	۱/۲۳	۱/۳۲	۱/۴۹	۱/۶۹	

ماخذ: بانک مرکزی انگلستان

۱۳-۲- قیمت طلا در بازارهای بین‌المللی

در سال ۱۳۸۴، قیمت جهانی طلا و سایر فلزات گرانبها تحت تاثیر تغییر ارزش دلار، افزایش بهای نفت خام، تقاضای موسسات مالی و سرمایه‌گذاری، محدودیت‌های عرضه و افزایش سهم طلا در ذخایر خارجی بانک‌های مرکزی افزایش یافت. در سال مزبور، متوسط قیمت هر اونس طلا در بازار فلزات گرانبهای لندن با ۱۴/۳ درصد رشد از ۴۱۳/۶ دلار به ۴۷۱/۹ دلار افزایش یافت.

متوسط قیمت هر اونس طلا در بازار فلزات گرانبهای لندن

(دلار)

درصد تغییر	سال			سال			اونس طلا
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰
۱۴/۱	۱۰/۳	۱۵/۶	۴۷۱/۹	۴۱۳/۶	۳۷۵/۰	۳۲۴/۴	۲۷۶/۷

۱۳-۳- بررسی تحولات بازار ارز کشور

۱۳-۳-۱- رابطه برابری ریال با اسعار عمده

بررسی روند تغییرات ارزش ریال در مقابل ارزهای عمده در سال ۱۳۸۴ نشان می‌دهد که بازار ارز کشور در این سال نوسان خاصی نداشته است. متوسط سالانه نرخ دلار در بازار بین بانکی (نرخ مرجع) معادل ۹۰۲۶ ریال بود که در مقایسه با رقم مشابه سال گذشته (۸۷۱۹ ریال) از رشدی معادل ۳/۵ درصد برخوردار بود. در این سال متوسط سالانه ارزش ریال در مقابل یورو و پوند نیز ۰/۴ درصد تضعیف شد. در مقابل، ریال در برابر ین ژاپن و فرانک سوئیس به طور جزئی تقویت شد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، رابطه برابری ریال با ارزهای غیر دلاری تا حدود زیادی متاثر از تغییر رابطه برابری این ارزها با دلار در بازار جهانی بوده است.

مقایسه انحراف معیار نرخ مرجع هر یک از ارزهای یاد شده نشان می‌دهد که رابطه برابری ریال با پوند در سال ۱۳۸۴ بیشترین بی‌ثباتی را در مقایسه با سایر ارزهای مورد بحث داشته است. انحراف معیار نرخ پوند در بازار فوق ۳۶۲/۶ ریال بود و پس از آن، یورو و فرانک سوئیس به ترتیب با انحراف معیار ۲۴۷/۴ و ۱۶۹/۱ ریال، به لحاظ بی‌ثباتی در رابطه برابری با ریال در مراتب بعدی قرار داشتند.

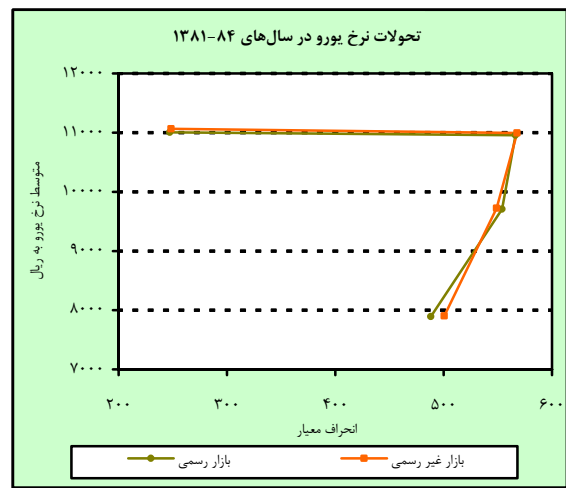
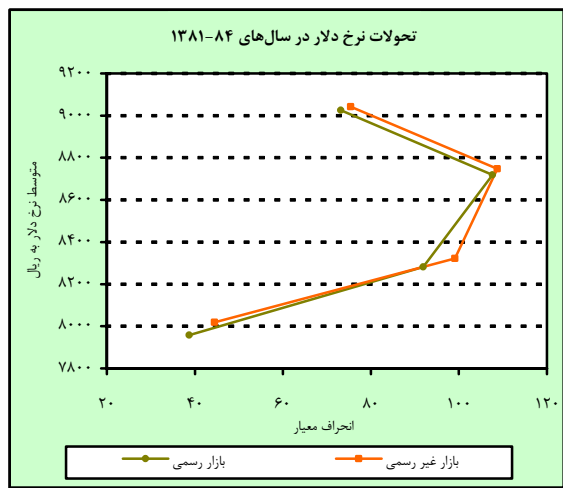
نرخ ارزهای عمده در بازار رسمی (ارز بین بانکی اصلی) (۱)

(ریال)

درصد تغییر ۱۳۸۳-۸۴	۱۳۸۴		۱۳۸۳		۱۳۸۲		۱۳۸۱		
	متوسط سالانه انحراف معیار	متوسط سالانه انحراف معیار	متوسط سالانه انحراف معیار	متوسط سالانه انحراف معیار	متوسط سالانه انحراف معیار	متوسط سالانه انحراف معیار	متوسط سالانه انحراف معیار	متوسط سالانه انحراف معیار	
-۳۲/۰	۳/۵	۷۳/۲	۹۰۲۶	۱۰۷/۶	۸۷۱۹	۹۱/۹	۸۲۸۲	۳۸/۷	دلار
-۵۶/۳	۰/۴	۲۴۷/۴	۱۱۰۰۴	۵۶۶/۲	۱۰۹۵۹	۵۵۳/۹	۹۷۰۶	۴۸۸/۲	یورو
-۳۶/۱	۰/۴	۳۶۲/۶	۱۶۱۳۶	۵۶۷	۱۶۰۷۷	۸۹۳/۰	۱۳۹۶۲	۴۸۷/۴	پوند
-۱۶/۲	-۱/۲	۲/۶	۸۰	۳/۱	۸۱	۴/۰	۷۳	۲/۲	ژاپن
۵۵/۴	-۰/۴	۱۶۹/۱	۷۰۹۹	۳۷۹	۷۱۲۹	۲۸۸/۷	۶۲۸۰	۳۳۱/۴	فرانک سوئیس

۱- بازار بین بانکی اصلی در تهران مستقر است.

در سال ۱۳۸۴، در بازار غیر رسمی هر دلار به طور متوسط در مقابل ۹۰۴۲ ریال مبادله شد که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۸۷۴۷ ریال) به میزان ۳/۴ درصد تقویت شده است. متوسط نرخ غیر رسمی یورو در سال ۱۳۸۴ نیز با ۰/۶ درصد افزایش از ۱۰۹۹۷ ریال در سال ۱۳۸۳ به ۱۱۰۶۴ ریال در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت.

بررسی انحراف معیار نرخ دلار و یورو در بازار غیر رسمی نشان می‌دهد که رابطه برابری این دو ارز با ریال در سال ۱۳۸۴ نسبت به سال قبل از ثبات بیشتری برخوردار بوده است؛ هرچند که نوسانات دلار و یورو در دو بازار رسمی و غیر رسمی نزدیک به یکدیگر بوده و نشان می‌دهد بازار غیر رسمی تا حد زیادی از بازار رسمی تأثیر می‌پذیرد.

نرخ ارزهای عمده در بازار غیر رسمی

درصد تغییر ۱۳۸۳-۸۴		۱۳۸۴		۱۳۸۳		۱۳۸۲		۱۳۸۱	
انحراف معیار	متوسط سالانه	انحراف معیار	متوسط سالانه	انحراف معیار	متوسط سالانه	انحراف معیار	متوسط سالانه	انحراف معیار	متوسط سالانه
-۳۰/۶	۳/۴	۷۵/۴	۹۰/۴۲	۱۰۸/۷	۸۷/۴۷	۹۹/۱	۸۳/۲۳	۴۴/۵	۸۰/۱۹
-۵۶/۲	۰/۶	۲۴۸/۶	۱۱۰/۶۴	۵۶۷/۸	۱۰۹۹/۷	۵۴۸/۸	۹۷/۲۶	۵۰۰/۵	۷۹۰/۴

تفاوت نرخ دلار و یورو در بازارهای غیر رسمی و رسمی

درصد تغییر ۱۳۸۳-۸۴	سال			
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱
-۴۲/۹	۱۶/۰	۲۸/۰	۴۱/۰	۶۱/۰
۵۷/۹	۶۰/۰	۳۸/۰	۲۰/۰	۱۲/۰

علاوه بر این در سال ۱۳۸۴، همگرایی بازارهای رسمی و غیر رسمی در زمینه تعیین نرخ دلار و یورو متفاوت بود. شکاف^(۱) نرخ برابری دلار در بازارهای رسمی (بین بانکی) و غیر رسمی با ۴۲/۹ درصد کاهش از ۲۸ ریال در سال

۱۳۸۳ به ۱۶/۰ ریال در سال ۱۳۸۴ تقلیل یافت، در حالی که شکاف برابری یورو در بازار رسمی و غیر رسمی با رشدی معادل ۵۷/۹ درصد از ۳۸/۰ ریال در سال ۱۳۸۳ به ۶۰/۰ ریال در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت. در استفاده از تحلیل فوق باید توجه داشت که دلار ارز مرجع و مداخله‌ای در بازار ارز کشور تلقی می‌شود.

۱۳-۳-۲- تحولات بازار رسمی ارز کشور

ارزش کل معاملات بازار رسمی (برحسب دلار، یورو، پوند و سایر ارزها) در سال ۱۳۸۴ به ۲۹۵۴۸ میلیون دلار رسید که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۲۲۶۹۲ میلیون دلار) از رشدی معادل ۳۰/۲ درصد برخوردار بود. در این سال به ترتیب ۴۶/۹ درصد (معادل ۱۳۸۷۱ میلیون دلار) و ۵۳/۱ درصد (به ارزش ۱۵۶۷۷ میلیون دلار) از کل معاملات انجام شده در بازار رسمی ارز به بازارهای

۱- Premium

اصلی و فرعی اختصاص داشت. سهم بازارهای اصلی و فرعی از کل معاملات بین بانکی ارز در سال ۱۳۸۳ به ترتیب ۵۰/۱ و ۴۹/۹ درصد بود. ترکیب مزبور در سال ۱۳۸۴ به نفع بازار فرعی تغییر یافته است.

خلاصه معاملات بازار بین بانکی ارز							(میلیون دلار)
درصد تغییر			سال				
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	(۱)۱۳۸۱	
۲۲/۱	-۱۲/۱	۳۳/۱	۱۳۸۷۱	۱۱۳۶۳	۱۲۹۲۹	۹۷۱۴	بازار اصلی
			۴۶/۹	۵۰/۱	۵۲/۶	۸۶/۷	سهم (درصد)
۳۸/۴	-۲/۶	۶۷۹/۰	۱۵۶۷۷	۱۱۳۲۹	۱۱۶۳۰	۱۴۹۳	بازار فرعی
			۵۳/۱	۴۹/۹	۴۷/۴	۱۲/۳	سهم (درصد)
۳۰/۲	-۷/۶	۱۱۹/۲	۲۹۵۴۸	۲۲۶۹۲	۲۴۵۵۸	۱۱۲۰۶	جمع کل

۱- در مقایسه ارقام سال ۱۳۸۱ با دوره‌های بعد باید توجه داشت که بازار فرعی بین بانکی ارز تنها در سه ماهه پایانی سال مذکور فعالیت داشته است.

کل معاملات انجام شده در بازار اصلی (با احتساب معاملات سایر ارزها به دلار) با ۲۲/۱ درصد رشد از ۱۱۳۶۳ میلیون دلار در سال ۱۳۸۳ به ۱۳۸۷۱ میلیون دلار در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت. بررسی معاملات بازار بین بانکی اصلی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۴، بانک مرکزی ۱۲۸۹۳ میلیون دلار (معادل ۹۲/۹ درصد) از فروش ارز در این بازار را به خود اختصاص داد که از میزان فروش بانکها در این بازار (۹۷۸ میلیون دلار) به مراتب بیشتر بوده است. در این مدت بانکها ۱۳۵۱۰ میلیون دلار (۹۷/۴ درصد) از خرید در این بازار را به خود اختصاص دادند.

ارزش کل معاملات بازار فرعی ارز در سال ۱۳۸۴ معادل ۱۵۶۷۷ میلیون دلار بود که نسبت به رقم مشابه سال گذشته (۱۱۳۲۹ میلیون دلار) ۳۸/۴ درصد رشد داشته است. در این مدت بانک مرکزی ۱۱۴۷۳ میلیون دلار (۷۳/۲ درصد) از فروش ارز در بازار فرعی را تامین نمود. در مقابل، بانکها معادل ۴۲۰۴ میلیون دلار در این بازار ارز فروختند که در مقایسه با رقم سال قبل ۷۷/۲ درصد رشد داشته است. در سال مورد گزارش، بانک مرکزی تنها ۴۹ میلیون دلار ارز از بازار فرعی خریداری نمود که در مقایسه با رقم خرید بانکها در این بازار (۱۵۶۲۸ میلیون دلار) بسیار کوچک است.

کل فروش ارز بانک مرکزی در بازار بین بانکی (اصلی و فرعی) در سال ۱۳۸۴ معادل ۲۴۳۶۶ میلیون دلار بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۱۸۹۵۸ میلیون دلار) ۲۸/۵ درصد رشد داشته است. سهم بانک مرکزی از فروش ارز بازار بین بانکی در سال ۱۳۸۴ معادل ۸۲/۵ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۸۳/۵ درصد) کمی کاهش داشته است.

کل ارز خریداری شده توسط بانکها در بازار بین بانکی (اصلی و فرعی) در سال ۱۳۸۴ برابر ۲۹۱۳۷ میلیون دلار بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۲۲۳۶۶ میلیون دلار) از رشدی معادل ۳۰/۳ درصد برخوردار بود. در این سال ۹۸/۶ درصد از خرید ارز بازار بین بانکی به بانکها اختصاص داشت و بانک مرکزی تنها ۱/۴ درصد (معادل ۴۱۰ میلیون دلار) از خرید ارز در این بازار را به خود اختصاص داد.

۱۳-۴- قیمت سکه‌های طلا در بازار داخلی

در سال ۱۳۸۴، قیمت طلا در بازار داخلی تحت تاثیر تورم، قیمت جهانی طلا و بازدهی بازارهای ارز، مسکن و سهام افزایش یافت. در سال مزبور، سکه بهار آزادی طرح جدید با ۱۸/۳ درصد تغییر از بیشترین افزایش و ربع سکه بهار آزادی با ۱۳/۸ درصد تغییر از کمترین افزایش برخوردار شدند.

قیمت قطعات مختلف سکه بهار آزادی							(هزار ریال)	
درصد تغییر			سال					
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۳/۸	۱۶/۵	۱۱/۹	۳۲۱/۴	۲۸۲/۴	۲۴۲/۴	۲۱۶/۶	۲۱۳/۲	ربع سکه
۱۷/۲	۱۶/۸	۱۵/۰	۵۴۴/۷	۴۶۴/۷	۳۹۷/۹	۳۴۶/۰	۳۶۱/۲	نیم سکه
۱۷/۶	۲۱/۳	۲۳/۲	۱۲۲۸/۹	۱۰۴۵/۴	۸۶۱/۶	۶۹۹/۶	۶۰۸/۲	سکه تمام بهار آزادی
۱۸/۲	۱۷/۷	۲۱/۷	۱۰۶۶/۱	۹۰۱/۶	۷۶۵/۸	۶۲۹/۰	۵۴۳/۹	سکه تمام طرح جدید